

OSMO TIILILÄ - PROTESTANTTI 11

Timo Junkkaala, Osmo Tiililä - protestantti (PerusSanoma Oy, 2004, s.828).

Väinö Hotti:

Ilmapiirin muutos

Tiililä erosi kirkosta 1962. Hän esitti protestin, joka tunkeutui kirkon luihin ja ytimiin. Mutta yhtä kaikki: kukaan ei ollut häntä ajamassa kirkosta pois. Päinvastoin kaikki tahot olivat lähes vaatimassa protestimiehen jäämistä kirkkoon. Kun Tiililä sitten erosi, eri tahot olivat maanittelemassa ja vikittelemässä, jotta professori peruisi päätöksensä: "Kirkkomme tarvitsee sinua piirissään." "Oi miksi Osmo lähtisit pois kotikirkostasi?"

Tänään ei protestoijia kohdella hellin käsin. Heille ollaan näyttämässä kirkon ovea. Luther-Säätiö sai sen tuta samoin kuin Raamattuun ja tunnustukseen pitäytyvät uskovat. Uskovien kannalta otteiden koveneminen voidaan tulkita myönteiseksikin asiaksi. Monet ovat päättäneet, kirkosta ei lähdetä ennen kuin sieltä ajetaan pois. Tuo hetki näyttää lähestyvän. Toisaalta "ajaminenkin" on hyvin suhteellista. **Tiililän kohdalla annettiin kuva, että häntä ei olisi mitenkään laskettu lähtemään kirkosta. Hän itse kuitenkin koki, että hänet ajettiin ja savustettiin kirkosta ulos.**

MIKSI OSMO TIILILÄ EROSI KIRKOSTA?

Kysymykseen miksi voidaan vastata kahdella tavalla. Yhtäältä on kysymys seikoista, joiden seurauksena ero tapahtui. Toisaalta on kysymys tarkoituksesta: mihin erolla pyrittiin. Tiililä vastasi molempiin kysymyksiin, kun hän sanoi, että **kyse oli epätoivoisesta protestista, viimeisestä yrityksestä havahduttaa kirkko ja sen johto huomaamaan, että se oli hukannut varsinaisen sanomansa ja oli siksi suuressa vaarassa. Tiililän mukaan kirkko oli lakannut julistamasta niin, että ihmiset voisivat uskoa Jeesukseen ja pelastua kadotuksesta. Asia oli hänen mielestään niin tärkeä, että oli joutua epätoivoon sen tähden** (622).

Syy kirkosta eroamiseen oli siis Tiililän mukaan kirkossa tapahtuneessa kehityksessä, ja tavoite oli antaa sanoja vahvempi viesti, jotta muutos saataisiin aikaan. Tiililä oli pettynyt etenkin **kirkon johtoon ja kirkolliseen lehdistöön** ja juuri näille tahoille hän protestinsa esitti. Tiililä näki selvästi sekä johtajien että median merkityksen. Kuten edellä kävi ilmi, Tiililä olisi ilmeisesti peruuttanut eronsa, jos piispat olisivat tulleet häntä vastaan. Näin ollen voidaan sanoa, että yksi vastaus kysymykseen, miksi Tiililä erosi kirkosta, on se, **että piispat eivät antaneet hänelle ja hänen näkemyksilleen riittävää tukea** (622-633).

Juhani Simojoki muistutti myös siitä, että oli erehdys leimata Tiililä sosiaalisten harrastusten vieroksujaksi. Tiililä ei hänen mukaansa arvostellut sitä, että puhutaan maallisista ja toimitaan yhteiskunnallisissa kysymyksissä, vaan sitä, että "nämä alueet ovat usein pakopaikka julistajille, jotka ovat liian arkoja tuomaan esiin iankaikkisia, näkymättömiä ja hengellisiä uskon totuuksia". Tiililän viesti oli Simojoen

mielestä siinä, että **kirkon ei tule reivata purjeitaan ajan tuulten mukaan** ja että epäajanmukaisista uskon totuuksista vaikeneminen vie kirkon kuolemaan (623).

Taustalla kuului Gustaf Johanssonin, Antti J. Pietilän, Urho Muroman ja Ole Hallesbyn jyrkkien kannottojen kumina. Tiililä oli aina kokenut sympatiaa niitä kohtaan, jotka eivät kaihtaneet kovia sanoja ja otteita silloin, kun näkivät, että oli kysymys uskon ja kirkon perusteista. Johanssonin on väitetty 1910-luvulla harkinneen arkkipiispan viran jättämistä, mutta pysyneen sitten paikallaan pelkästään kiusaksi, ettei Lauri Ingmannista olisi tullut arkkipiispaa. **Pietilä kirjoitti 1925, että sekin mahdollisuus on otettava huomioon, että teologi voi kuolla oman syntymäkirkkonsa ulkopuolella. Muroma oli 1950-luvulla osoittanut, etteivät liperit olleet kovin tiukassa hänen kaulassaan.** Hallesbyn tiukka linja liberaaliteologiaa vastaan oli saanut paljon aikaan, ei vain Norjassa vaan varsinkin kristillisessä ylioppilastyössä laajemminkin (623-624).

Sodan jälkeen Tiililä oli taistellut kirkon sielusta lundilais-liberaalia suuntausta vastaan. Dogmatiikan professorina, kirkon opin ylimpänä asiantuntijana ja - niin kuin hän koki - valvojana hänen oli vaikea kestää sitä, ettei kirkon johto kuunnellut hänen ääntään. **Yritys koota vuoden 1952 jälkeen laaja herätysliikerintama ei sekään lopulta onnistunut**, kun erityisesti sekä herännäisyyden että kristillisen ylioppilasliikkeen nuori polvi tuotti Tiililälle pettymyksen. Tappio kamppailussa kirkon linjasta kävi vähitellen yhä ilmeisemmäksi (624).

On kuitenkin asian yksinkertaistamista ja Tiililän protestin turhentamista sanoa, että kirkostaero johtui piispanvaaleissa kärsityistä tappioista. Tiililä luki ehkä piispanvaalien tuloksia samalla tavoin kuin kirkollisia lehtiä. Ne kertoivat hänelle, **ettei hänen kirkkonsa tarvinnut häntä** (624-625).

Tiililä koki, ettei kirkko, jonka puolesta hän oli taistellut, kuunnellut eikä tarvinnut häntä (625).

Puhuttaessa Tiililän yksinäisyydestä on tehtävä kuitenkin muutama tarkennus. Eräässä mielessä hän ei ollut lainkaan yksinäinen. **Hänellä oli paljon kannattajia tavallisen kirkkokansan ja erityisesti herätysliikeväen keskuudessa.** Hän sai juuri 1960-luvun alussa enemmän kuulijoita kuin koskaan toinen teologi ja kirkonmies Suomessa. Kansanjoukot eivät kuitenkaan pystyneet korvaamaan välien rikkoutumista ja luottamuspulaa suhteessa kollegoihin ja kirkon johtoon. Toinen tarkennus koskee kysymystä, miksi Tiililä jäin niin yksin pappien ja teologiain keskuudessa. Näkemystensä puolesta Tiililän ei olisi ollut pakko jäädä niin yksin kuin hän jäi. Moni jakoi suuren osan Tiililän näkemyksistä. Esimerkiksi Juhani Simojoki totesi omassa analyysissään, että Tiililää oli kuunneltu enemmän kuin hän itse uskoi (625).

Erottavaksi tekijäksi tuli Tiililän jyrkkyys ja henkilökohtaisuuksiin mennyt ankara tyyli, joka sai osan samoinkin ajattelevista vetäytymään syrjään. Ne, joista olisi voinut tulla Tiililän tukijoita, alkoivat loitontua. Ja kun Tiililä koki, ettei hänen varoituksiaan otettu huomioon, hän alkoi käyttää yhä järeämpää tekstiä. Kun otteet kovenivat, asiallisen keskustelun mahdollisuus väheni. Lisäksi on todettava, että Tiililä itse vierasti joidenkin sellaisten ystävyyttä, jotka voimakkaimmin vannoilivat hänen nimeensä ja esiintyivät joissakin asioissa vielä jyrkemmin kuin hän. **Tiililä halusi pitää välimatkan Uuras Saarnivaaran ja Martti E. Miettisen kaltaisiin totuuden torviin** (625-626).

Väinö Hotti:

Jotenkin vaikuttaa siltä, että Timo Junkkaala haluaa projisoida kiltin **pyhäkoulupojan persoonan kirkkostaistelijan esikuvaksi**. Teologinen tiedekunta ei ole mahtanut Tiililän lisäksi vuosikymmenien kuluessa tuottaa montakaan kirkkostaistelijaa. Suuri oppineisuus ei välttämättä lisää kiinnostusta tälle sektorille. Sven Dufvan avut saattavat tässä olla tärkeämpiä kuin suuri oppineisuus: "pää huono oli, arveltiin, ´mut sydän paikallaan`."

Jokainen ihminen on oma persoonansa, ja näin on uskovankin kohdalla. Eliassa, Johannes Kastajassa ja apostoli Johanneksessa oli myös "jyrkkyyttä" ja "ankaruutta", mutta nämä ominaisuudet eivät millään tavoin mitätöineet heidän profeetta- tai apostolikutsunsa. Apostolit olivat kaikki erilaisia; Jumala ei vala meitä samaan muottiin. Myös Martti Lutherissa ja Urho Muromassa on helppo nähdä ankaruutta ja särmikkyyttä, mutta heidän arvonsa Jumalan aseina ei kärsi eikä heikkene siitä tippaakaan.

Tavallinen syytös, mikä esitetään Herran asetta vastaan on: kyllä hän puhuu aivan oikein, mutta hän tekee sen VÄÄRÄLLÄ TAVALLA. Näin yritetään päästä sen sanan alta pois, jota Herran ase julistaa. Minun ei tarvitse ottaa sanaa ja sanomaa vakavasti, koska asiaa ei tuoda esille oikealla tavalla. Tässä tietysti voi taustalla hämmöttää psykologian pukinsorkka. **Mielestäni Timo Junkkaala sotkeutuu tässä lillukanvarsiin**. Olennainen asia Herran aseensa toiminnassa on, että "Hän on Herran Sebaotin sanansaattaja." *Hänet on lähetetty julistamaan Jumalan totuuden sanaa. Hänen tulee tehdä sen uskollisesti* "Se profeetta, jolla on uni, kertokoon unensa; mutta se, jolla on minun sanani, puhukoon minun sanani uskollisesti. Mitä tekevät oljet jyvän seurassa? sanoo Herra" (Jer.23:28). - **Uskollisuus sanan julistuksessa on ainut tärkeä ominaisuus. Se, että sanoma värityy persoonallisesti, ei tippaakaan vähennä julistuksen arvoa!** Persoonallinen esiintyminen suotakoon Osmo Tiililälle, Uuras Saarnivaaralle, Martti E. Miettiselle, Timo Junkkaalalle ja myös Väinö Hotille. Kaikki persoonallisuudet ovat Jumalalle samanarvoisia, koska hän on jokaisen luonut sellaiseksi kuin hän on. On aivan väärin luokitella Jumalan miehiä persoonallisten ominaisuuksien mukaan. On pitäydettävä Raamatun kriteereihin!

Aina suruton mieli keksii tekosyy, jottei Jumalan palvelijaa tarvitsisi ottaa vakavasti. Aina löytyy alibi Jumalan viestin torjumiseen. - vaikka viestin tuoja olisi itse Jumalan Poika! *"Mutta mihin minä vertaan tämän sukupolven? Se on lasten kaltainen, jotka istuvat toreilla ja huutavat toisilleen sanoen: 'Me soitimme teille huilua, ja te ette karkeloineet; me veisasimme itkuvirsiä, ja te ette valittaneet'. Sillä Johannes tuli, hän ei syö eikä juo, ja he sanovat: 'Hänessä on riivaaja'. Ihmisen Poika tuli, hän syö ja juo, ja he sanovat: 'Katso syömäriä ja viininjuojaa, publikaanien ja syntisten ystävää!' Ja viisaus on oikeaksi näytetty teoissansa"* (Matt.11:16-19).

Ystävien säilyttäminen ei ole Herran palvelijalle itsetarkoitus. Ystävät ovat Jumalan lahja, mutta ystävien monilukuisuus ei ole Herran palvelijan kriteeri - pikemminkin päinvastoin. Tiililän vastustajat toimivat niin, että kansan suosio säilyy ja ystäviä oli ympärillä paljon. Mutta he joutuivat tällä tiellä laskelmointiin ja kompromisseihin Jumalan ja hänen sanansa edessä. **Tiililän valitsema tie oli: "Kaikesta huolimatta tahdon mieluummin olla riidassa ystävien ja piispojen kuin Uuden testamentin kanssa."**

Sairaan päätös?

Yksinäisyyden lisäksi tuli terveyden horjuminen, unettomuus ja masennus. Huhut siitä, että Tiililän ero kirkosta selittyi sairastumisella, levisivät

jo varhain. Ovatpa jo jotkut levittäneet tietoa, että Tiililältä on katkennut verisuoni päästä tai hän on mennyt muuten sekaisin ja siinä koko asia`. Vaikka sairauden ja terveyden raja on tunnetusti häilyvä ja Tiililä kärsi ajoittain vaikeasta masennuksesta, on selvää, että Tiililä oli riittävissä ruumiin ja sielun voimissa tehdessään päätöksen kirkosta eroamisesta. Epäilemättä Tiililä teki vaikeimpina hetkinä sellaista, mitä ei olisi tehnyt parempina päivinä. Mutta vaikka eropäätös olisikin tehty masennuskauden pahimmassa aallonpohjassa, ratkaisua ei peruttu sen jälkeenkään. Kyse ei ollut hetkellisestä mielenhäiriöstä, **vaan vakaumukseen liittyneestä ratkaisusta** (626).

Väinö Hotti:

Siinä ei ole mitään outoa, jos suruttomat olisivat em. tavalla suhtautuneet Tiililän ratkaisuun. Sanoohan Raamattu: *"Mutta luonnollinen ihminen ei ota vastaan sitä, mikä Jumalan Hengen on; sillä se on hänelle hullutus, eikä hän voi sitä ymmärtää, koska se on tutkistettava hengellisesti"* (1 Kor.2:14). Mutta jos uskovat suhtautuivat samalla tavoin, se olisi ollut outoa. Heidän olisi pitänyt nähdä ero loogisena jatkona Tiililän vuosien julistukselle. Loogisena myös sikäli, että Tiililä siirtyi tässä johdonmukaisesti järeämpiin (tekojen) aseisiin, kun puhe osoittautui riittämättömäksi.

Se vasta outoa on, jos 2000-luvun uskova pitää Tiililän kirkosta eroa sairaan miehen tekona. Samainen henkilö todennäköisesti suhtautuu tämänkin päivän kirkosta eroavaan samalla tavalla. Mielestäni kirkon tila on tänään niin huono, kirkko on niin kuoleman sairas, että vain ajattelematon ihminen pitää järkevänä kirkossa pysymistä. Ja tilanne huononee päivä päivältä. Ihminen, joka tänään ei ajattele kirkosta eroa, kuulunee "nukkuvien puolueeseen". Tämän päivän valossa on helppo ymmärtää Tiililän ratkaisu. Tiililällä oli terävä ja oikea analyysi kirkon tilasta. Tiililän esiinnostattamat ongelmat ovat olleet kansankirkon riesana halki vuosisatojen; ne ovat siinä mielessä ajattomat. Pääosin tuo analyysi on voimassa vielä tänäänkin. Perusongelmathan ovat täsmälleen samat; luopumus vain on tänään paljon pitemmällä kuin 1960-luvulla. Koska kirkko torjui Tiililän reseptin kirkon tervehdyttämiseksi, on luonnollista, että olemme tekemisissä samoissa sairauksissa kamppailevan kirkon kanssa kuin Tiililäkin - **tauti vaan on edennyt pitemmälle!**

Ei eronnut ekklesiaista

Tiililän kirkkokäsitys teki kirkosta eroamisen mahdolliseksi. Kirkkokäsityksen ytimeen osui Tiililän ja hänen assistenttinsa Seppo A. Teinosen keskustelu, kun he tapasivat Tiililän kirkosta eroamisen jälkeen. Kun Tiililä kysyi, mitä mieltä Teinonen asiasta oli, tämä vastasi kirkkoisä Cyprianuksen klassisella lauseella: **Extra ecclesiam nulla salus eli Kirkon ulkopuolella ei ole pelastusta**. Kun Tiililä kysyi, tarkoitatko sitä todella, Teinonen vastasi: **Niinhän olet itse opettanut**. Lyhyt keskustelu paljasti kirkkokäsitysten erilaisuuden. **Erotessaan Suomen evankelis-luterilaisesta kirkosta Tiililä ei oman käsityksensä mukaan eronnut Kristuksen kirkosta eli ekklesiaista, niin kuin hän sitä mielellään kutsui ja johon hän uskavana mielestään edelleen kuului, vaan - kuten hän asian ilmaisi - ainoastaan laitoskirkosta**. Tätä seikkaa voidaan pitää Tiililän eron eklesiologisena syynä tai ainakin mahdollistajana (626).

Väinö Hotti:

Kyllä Tiililä oli tässä oikeassa. Ainoastaan silloin, kun kirkolla tarkoitetaan ekklesiaa, tuo Cyprianuksen väite pitää paikkansa. Roman

kirkkoa tämä ei missään tapauksessa koske. Sen surkea menneisyys todistaa kaikesta muusta paitsi Kristuksen kirkosta. Ilmestyskirja kertoo, kuinka helposti voidaan Kristuksen kirkon kirkko-oikeus menettää: *"Muista siis, mistä olet langennut, ja tee parannus, ja tee niitä ensimmäisiä tekoja; mutta jos et, niin minä tulen sinun tykösi ja työnän sinun lampunjalkasi pois paikaltaan, ellet tee parannusta"* (Ilm.2:5). Lutherkaan ei enää löytänyt Kristuksen kirkon tuntomerkkejä Rooman kirkosta. Kuinka olisi luterilaisen kirkon kanssa? Se on viime vuosina tehnyt useita raamatunvastaisia päätöksiä. Lisäksi se on kirjoittanut YJV-sopimuksen Rooman kanssa ja näin liittynyt tähän yhteisöön. Voisiko se olla kirkko, jonka ulkopuolella ei ole pelastusta? Tänäpäin Suomen luterilainen kirkko ja paavin kirkko lienevät pitkälti niputettavissa yhteen. Molemmissa on niin paljon laittomuuksia, että lienee paikallaan kohta kysyä, **onko näiden kirkkojen sisäpuolella pelastusta. Pelastuksen oleminen kirkossa taas kulminoituu Jeesuksen siellä olemiseen. Jeesus oli joutunut Laodikean seurakunnan ulkopuolelle; Laodikea kuvaa eräiden raamatunselittäjien mielestä lopunajan seurakuntaa. Laodikean seurakunnan "sisäpuolella" ei ollut pelastusta:** *"Katso, minä seison ovella ja kolkutan; jos joku kuulee minun ääneni ja avaa oven, niin minä käyn hänen tykönsä sisälle ja aterioitsen hänen kanssaan, ja hän minun kanssani"* (Ilm.3:20).

Oli vähän irvokasta, että **Teinonen** oli luterilaisen kirkon puolelta mahtipontisena tentaattorina. Muutamia vuosia myöhemmin hän dekaanina ollessaan julisti: **luterilaisen kirkon on tehtävä parannus ja palattava äiti-kirkon helmaan. Vielä muutamia vuosia, ja Teinonen itsekin oli livennyt Rooman kirkkoon.**

Vakaumuksen mies

Voidaan ehkä sanoa, että Tiirilä oli eräässä mielessä vakaumuksensa vanki. Hän oli sillä tavoin tehtävälleen antautunut ja Jumalan sanaan ja kristilliseen uskoon sitoutunut, ettei hän voinut perääntyä, kun hän koki, että uskon perusteet olivat vaarassa. Kuoleman porteilla käyminen vahvisti tunnetta, että oli keskityttävä oleelliseen. Oulun profetia lisäsi lopunajallista tunnelmaa. Jos aikaa oli vähän eikä kirkko kuunnellut puhetta, oli pakko tehdä jotakin, mikä havahduttaisi (626).

Väinö Hotti:

"Kristillinen vakaumus" ja "Jumalan sana" ohjasivat Tiirilän toimintaa. Tiirilä ei voinut pettää näitä oppaitaan. Mutta eikö näiden pitäisi johtaa myös kaikkien uskovien elämää? Voidaanko me hylätä nämä luotetut tiennäyttäjät?

Oliko Tiirilän analyysi oikea?

Toinen asia on, oliko Tiirilän arvio kirkon tilasta oikea. Mielipiteet siitä, oliko kirkon tilanne niin hälyttävä kuin millaisena Tiirilä sitä piti, vaikuttavat siihen, miten Tiirilän eroon on suhtauduttu ja miten sitä on syytä arvioida. Se, miten vakavaksi tilanne nähdään, riippuu paljolti siitä, pidetäänkö Tiirilän tulkintaa lundilaisuudesta oikeana. Jos hänen teologinen arvionsa oli oikea, niin kuin teologianhistoriallisesti näyttää, silloin kirkko oli lundilaisen Luther-tutkimuksen mukana nielaisemassa ritschililäisen teologian, jossa Jumalan ilmoitus, tuonpuoleisuus ja uskon yhteys Kristukseen korvautuivat eettisellä maailmanparannusohjelmalla. Koska useimmat lundilaisuudesta vaikutteita saaneet eivät olleet

kantilais-ritschililäisessä näkemyksessään johdonmukaisia, vaan pitivät kiinni keskeisistä uskon totuuksista, tilannearvio oli ja on vaikea tehdä. Joka tapauksessa **ynsi keskeinen Tiirilän tragedia oli siinä, että hän jäi yksin yrittäessään analysoida lundilaista teologiaa ja sen juuria.**

Mutta monien niidenkin mielestä, jotka ajattelivat, että Tiirilä oli kritiikissään oikeassa, hänen ratkaisunsa oli liioiteltu. Tauti oli ehkä kuvattu oikein, mutta lääke oli väärä. **Kirkon ulkopuolella oli hankalampi hoitaa kirkon haavoja.** Monet olivat tietysti sitä mieltä, ettei diagnoosikaan ollut kohdallaan eli ettei kirkko niin huonosti voinut (627).

Väinö Hotti:

Entä jos kirkon tila oli vielä huonompi kuin mitä Tiirilän analyysi osoitti?

Entä jos Tiirilä ei pystynyt näkemään esiinpuhkeavan kansanvallan todellista ongelmaa? Kansanvalta ja ekklesian valtahan ovat yhteensovittamattomia. Sen näkeminen olisi saanut Tiirilän ehkä vielä päättäväisemmin jättämään hukkuvan laivan. Kun otamme huomioon Tiirilän esittämän kritiikin kohteet, ne koskivat aivan keskeisimpiä asioita, on vaikea ajatella, etteikö tilanne olisi ollut juuri niin vakava kuin Tiirilä sen kuvasi. Sanasta luopuminen, ja tuonpuoleisista vaikeneminen olivat vakavia puutteita. Lisäksi maailmanparannus on kirkon lankeemuksena ollut vuosikymmenestä toiseen - sitä tehdään utterasti (arkkipiispan johdolla) vielä meidänkin aikanamme. Nyt 2000-luvulla on helppo todeta Tiirilän arvioineen oikein, koska **samat kirkon ongelmat kärjistettynä ovat kirkossamme.**

"Tauti oli ehkä kuvattu oikein, mutta lääke oli väärä. Kirkon ulkopuolella oli hankalampi hoitaa kirkon haavoja." - Ero ei enää oikeastaan ollut mikään lääke. Lääkitsemisvaihe oli jo ohitse. Olihan Tiirilä jo riittämiin hoidellut (yrittänyt hoitaa) kirkon haavoja kirkon "sisäpuolelta". **Kirkkohon oli selkeästi hylännyt Tiirilän lääkkeineen.** Ongelmaksi ei varsinaisesti muodostunut lääkkeen teho, vaan se, että potilas kieltäytyi ottamasta lääkkeitä. Kun kävi ilmeiseksi, ettei potilaan vastaanottohaluissa ole odotettavissa muutosta, turhautunut lääkäri jätti potilaan oman onnensa nojaan. Lääkkeistä kieltäytyvän potilaan hoito ei ole sen kummempaa oli lääkäri sisä- tai ulkopuolella kirkon - moinen potilas ei ole lainkaan lääkärin tarpeessa. **Parantumisen ehdoton edellytys on lääkkeen vastaanotto.** Jos tällä kohden ei tapahdu edistystä, lääkäri ei ole mitään tehtävissä. **Hän saa poistua.**

Tiirilä menetteli Raamatun ohjeen mukaisesti. Kun oli käynyt selväksi, ettei Baabel-potilas ole parannettavissa, poistuttiin paikalta: *"Me olemme koettaneet parantaa Baabelia, mutta ei hän ole parantunut. Jättäkää hänet ja menkäämme pois"* (Jer.51:9). **Tällöin myös hoitovastuu päättyi.**

Tiirilän toimenpide ei voinut olla "liioiteltu". Olihan kaikki muut vaihtoehdot jo tarkoin käytetty loppuun. Tiirilä oli tullut tähän tilanteeseen "ajopuuna". Uskollisuus Raamatulle oli johtanut tähän - siinä mielessä Tiirilällä ei ollut vaihtoehtoja.

Rakkauten teko

Erityisesti viidennen herätysliikkeen väki sanoi ymmärtävänsä Tiirilän eron syyksi sen, mitä hän oli itsekin sanonut: kirkon luopumuksen. **Eino J. Honkanen** kirjoitti Herää Valvomaan -lehdessä jo vuoden 1962 lopussa Tiirilän ratkaisua ymmärtävän ja tukevan kirjoituksen. Hän esitteli Tiirilän näkemyksiä ja totesi kirkostaerosta, että sen oli **"sanellut rakkaus kirkkoa kohtaan ja mitä suurin hätä sen tulevaisuudesta"**. Honkasen mukaan Tiirilän

sydämellä on täytynyt olla "todellinen profeetallisen sanoman paino". Niiltä, joiden mielestä Tiirilän arvio kirkon tilasta oli liian synkkä, Eino Honkanen kysyi kirjoituksessaan, eikö profeetan ole paljastettava vaara jo alussaan. Honkasen mukaan Tiirilän teko oli ennen muuta herätysshuuto. Tiirilä kirjoitti Honkaselle: **"Se oli paras kirjoitus mitä koko asiasta on toistaiseksi kirjoitettu (minun mielestäni ja kannaltani), sillä siinä oli totuuden henki murheeseen yhdistettynä, arvostelukykyä ja oikea näkemys herätyksen edellytyksiin"** (627).

Samantapaisen tulkinnan kuin Eino Honkanen esitti myös **Esa Santakari**, joka kirjoitti Kotimaassa Ajan virrasta - palstalla otsikolla Protesti. Hänen mukaansa jokaisen kirkosta eroamisen tulisi saattaa kysymään, minkä meidän vikamme tähden se tapahtui. Kun kirkosta erosi dogmatiikan professori ja "sen saarnaajista ensimmäinen", oli aivan erityinen syy havahtua. Monien ero oli Santakarin mukaan johtunut välinpitämättömyydestä mutta tämä ero "intohimoisesta välinpitämisestä".

Santakari jatkoi, että hänellä oli ollut "kasvava tunto siitä, että **näin äärimmäisiin keinoihin saattaa turvautua - suuri rakkaus"**. Santakarin mukaan oli esitetty, että Tiirilän ero johtui siitä, ettei hän ollut saanut tarpeeksi tunnustusta ja kannattajia ja hän siksi erosi närkästyneenä ja ikään kuin periksi antaen. **"Mutta samoinhan voi tehdä mies, joka on jumalallisen varma ohjelmansa oikeutuksesta. Hän on raadollinen niin kuin me kaikki, mutta hän on saanut tehtävän eikä sitä pakene. Hän tietää, että tässä on asia, jonka puolesta mikään hinta ei ole kallis - ei tällainenkään hinta"** (627-628).

Jälkimaininkeja

Kirkosta eroaminen toi mainetta. Viikkosanomien Suosituin suomalainen - äänestyksessä Tiirilä tuli talvella 1963 kymmenenneksi. Hän hävisi Pentti Nikulalle, Urho Kekkoselle ja Eero Mäntyrannalle, mutta oli "hengenmiesten ylivoimainen ykkönen", kuten lehti kertoi. Perusteluissa todettiin, että Tiirilä "ei pelännyt ihmisiä", "oli aiheuttanut kirkossa terveellistä itsetutkistelua" ja **"oli uskollinen Raamatun totuudelle maksoi mitä maksoi"** (629).

Tiirilä toisti koko prosessin ajan, ettei hänellä ole mitään aikomusta liittyä mihinkään kirkon ulkopuoliseen ryhmään. "En ole laholainen, enkä halua sellaiseksi tulla", hän kirjoitti, mutta jatkoi, että oli kyllä ajatellut tarttua "jonkun Arvo Ylpön tai jonkun toisen kirkkolaitoksemme ulkopuolella olevan Jumalan lapsen käteen ja yhtyä hänen kanssaan pyytämään siunausta" (630).

Myös vapaa-ajattelijat pyrkivät käyttämään hyväkseen Tiirilän eroa kirkosta. **Karkkilan Vapaa-ajattelijat** painattivat traktaatin, jossa kirkosta eroamisen puolesta tehtyyn vetoamukseen liitettiin jälkikirjoitus: **"Helsingin Yliopiston Teologisen tiedekunnan dogmatiikan professori, teologian tohtori Osmo Tiirilä on eronnut kirkosta. - Mene ja tee Sinä samoin!"** (630).

Vaietaan kuoliaaksi

Kun Tiirilä piti ensimmäisen julkisen puheensa kirkosta eroamisen jälkeen tammikuun 20. päivänä 1963 Helsingin messuhallissa, hän omien sanojensa mukaan pyrki puhumaan ilman "polemiikkia kirkkoa vastaan" ja **ojentamaan tälle kätensä. Sitä pettyneempi hän oli, kun Kirkko ja kaupunki ja Kotimaa**

eivät maininneet tilaisuudesta mitään. Kirjoittaessaan asiasta arkkipiispa Salomiehelle Tiililä kertoi, että Kotimaan toimitusneuvostossa oli päätetty, ettei tilaisuudesta tulla kirjoittamaan. Lehtien vaikeneminen oli ehkä eräänlainen vastaprotesti: kirkosta eronneiden puheista ei kirjoiteta. Epäilemättä asiaan vaikutti sekin, että Tiililä oli syyttänyt lehtiä kirkosta eroamisestaan ja lehdissä ilmeisesti koettiin, että on parempi vaieta kokonaan kuin joutua jatkuvasti kahnauksiin Tiililän kanssa. Mutta kyse oli samalla myös selvästä valinnasta: **sinua ei enää tarvitse kuunnella, kun olet ulkopuolinen** (630-631).

Väinö Hotti:

Tässä yhteydessä on huomattava pari tärkeää seikkaa. Osmo Tiililällä oli tosiaan ennen kirkosta eroaan dogmatiikan professorina vapaa pääsy eri tiedotusvälineisiin. Hänellä ei ollut mitään ongelmaa saattaa ajatuksiaan Suomen kansalle tiedoksi. Lisäksi hänellä oli oma Teologia ja kirkko - lehti, jossa saattoi perusteellisemmin ilmaista ajatuksiaan. Tiililä myös käytti erinomaisesti hyväkseen hänelle tarjotut mahdollisuudet. Hän ei saa "mykän koiran" tai "rauniossa piileskelevän ketun" tuomiota: *"Israelin vartijat ovat kaikki sokeita, eivät he mitään käsitä; he ovat kaikki mykkiä koiria, jotka eivät osaa haukkua. He näkevät unta, makailevat ja nukkuvat mielellään"* (Jes.56:10). *"Niinkuin ketut raunioissa ovat sinun profeettasi, Israel"* (Hes.13:4).

Luther sanoo: *"Syytettäköön minua ylpeydestä ja ahneudesta, aviorikoksesta ja murhasta, vihollisuudesta paavia vastaan. kunhan minua vain ei voida syyttää jumalattomasta vaikenemisesta."*

Siis myös Jumalan kansa kautta Suomen tiesi Tiililän protestit. Miksi kuitenkin ei syntynyt mitään kansanliikettä Tiililän tueksi? Tämä menee kyllä Herran kansan saamattomuuden piikkiin! "Soihdut sammuu, kaikki väki nukkuu." "Niinikään, jos pasuuna antaa epäselvän äänen, kuka silloin valmistautuu taisteluun?" (1 Kor.14:8). Tiililässä pasuuna antoi "selvän äänen", mutta miksi kristikansa ei lähtenyt taisteluun? Onko Suomen kristikansa poikkeuksellisen paksukalloista väkeä, jota ei saa taisteluun kirveelläkään?

Toinen arvio on, että "tavallisen uskovan" on ollut tuolloin (ja on nyt) paljon vaikeampaa päästä tiedotusvälineisiin - varsinkin, jos kyseessä on protesti kirkolle. Tietysti tässä on huomattava, ettei kirkkوتاistelijoita ollut tuolloin jonossa, jos ei nytkään. **Toiset katsovat, että uskova voi olla luopiokansankirkossa ainoastaan "kirkkوتاistelun etumerkein", toiset taas näkevät tässä taistelussa selvät kerettiläisyyden merkit.**

Kirkko on baabeli

Tiililä tulkitsi lehtihiljaisuuden mielenosoitukseksi, jonka jälkeen on turha puhua mistään keskustelusta tai lähentymisestä. Hän kirjoitti arkkipiispalle, että tämä oli hänelle selvä osoitus siitä, että kirkko väheksyy hänen päätyötään, että hänen on tehtävä viimeiset johtopäätökset ja "asetuttava kirkkoa vastaan". Tiililä syytti jälleen kirkon johtoa siitä, että se oli antanut hiljaisen siunauksensa kirkon väärälle kehitykselle. Tiililä päätti kirjeensä dramaattisesti: **"Olin viimeiseen asti toivonut voivani olla vaikka nimellisesti niin kuitenkin yhdessä hengessä rinnallanne. Enää en voi. Pidän kirkkoa baabelina ja minun täytyy omantuntoni mukaan toimia avatakseni muidenkin silmiä"** (631).

Marraskuussa 1964 Tiililä kirjoitti olleensa suuren masennuksen vallassa,

mutta iloitsevansa siitä, että lehtitietojen mukaan **Simojoki** ei jatka Salomiehen "antaa mennä" -toimintaa. Tiililä tunnusti omia virheitään: "Yritän pyydellä Herraltani armoa, että vapautuisin katkeruudesta ja samalla Sinulle ja Suomen papistolle uutta armoa, jotta se käsittäisi, mistä on kysymys ja julistaisi iankaikkisia." **Samassa kirjeessä Tiililä kutsui Suomen kirkkoa portoksi ja baabeliksi ja sanoi sen kulkevan nopein askelin kohti tuhoaan** (639).

Väinö Hotti:

Baabel muistuttaa hebrealaista sanaa BAALAL, sekoittaa. Tiililän mukaan kirkkoa ei enää ohjata yksiselitteisesti Raamatun mukaan, vaan erilaiset ainekset heterogeenisessä kirkossa määräävät kirkon suunnan. Tämähän käytännössä samalla merkitsee sitä, että **kirkkolaiva on tuuliajolla**.

"Porttous" taas merkitsee sitä, että kirkolla on luvattomia suhteita eri puolille, kun Herran tulisi olla sen ainut rakkauden kohde. Rakkaus maailmaan teki itse asiassa kirkosta Jumalan vihollisen:

Te avionrikkojat, ettekö tiedä, että maailman ystävyys on vihollisuutta Jumalaa vastaan? Joka siis tahtoo olla maailman ystävä, siitä tulee Jumalan vihollinen" (Jaak.4:4).

Nähtävästi Tiililä näki kansankirkossa esiasteen **suuresta portosta**, josta kerrotaan Ilmestyskirjassa.

"Ja hän vei minut hengessä erämaahan. Siellä minä näin naisen istuvan helakanpunaisen pedon selässä; peto oli täynnä pilkkaavia nimiä, ja sillä oli seitsemän päätä ja kymmenen sarvea. Ja nainen oli puettu purppuraan ja helakanpunaan ja koristettu kullalla ja jalokivillä ja helmillä ja piti kädessään kultaista maljaa, joka oli täynnä kauhistuksia ja hänen haureutensa riettauksia. Ja hänen otsaansa oli kirjoitettu nimi, salaisuus: "Suuri Babylon, maan porttojen ja kauhistuksien äiti" (Ilm.17:3-5).

Tämä portto on todennäköisesti yhdistynyt maailman kirkko. Se on kansankirkko, koska se "istuu paljojen vetten päällä" (Ilm.17:1). *"Ja hän sanoi minulle: 'Vedet, jotka sinä näit, tuolla, missä portto istuu, ovat kansoja ja väkijoukkoja ja kansanheimoja ja kieliä'" (Ilm.17:15).*

Ilmestyskirjassa kerrotaan myös tämän porton tuhosta; uskovia kehoitetaan kuitenkin jättämään portto ennen sen tuomiota: *"Ja minä kuulin toisen äänen taivaasta sanovan: 'Lähtekää siitä ulos, te minun kansani, ettette tulisi hänen synteihinsä osallisiksi ja saisi tekin kärsiä hänen vitsauksistansa'" (Ilm.18:4).*

Kirkon johdon värisuora

Tiililä pohti Teologia ja kirkko - lehdessä, miksi hän ei ollut saanut kirkon johdolta kirjoituksiinsa vastauksia. Hän sanoi pitkään arvelleensa, että se johtui vain siitä, että hän kirjoitti taitamattomasti, kärkevästi ja häijyisti, mutta lopulta hän tuli siihen tulokseen, **että kirkossa oli tietoisesti miehitetty tärkeät paikat ja lehtien toimitukset tavalla, joka puhuu "yhden puolueen diktatuurista"** (631).

Maailmaan mukautuva kirkko

Tiililä syytti kirkon johtoa siitä, että se oli kiinnittänyt huomiota varoittajien ääneen eikä ongelmiin. Vastuullisten henkilöiden olisi hänen mukaansa osattava erottaa toisistaan varoitussireenin ääni ja itse tulipalo. Tulipalo olisi ollut sammutettava ensin ja vasta sitten olisi aika oikoa hälyttäjiä. Tiililän mukaan ei riitä, jos piispat puuttuvat hiljaisuudessa ongelmiin, jotka on esitetty julkisuudessa. Jos julkisiin väärinkäytöksiin ei puututa julkisesti, jää ihmisille se käsitys, että kirkko on hyväksynyt tapahtuneen. **Kaiken kaikkiaan kirkko oli pyrkinyt rauhalliseen rinnakkaiseloon sen maailman kanssa, jota Uusi testamentti piti Jumalan valtakunnan vastakohtana. Tiililä ihmetteli niitä, jotka yleensä eivät ole olleet levottomia kenenkään iankaikkisesta kohtalosta, mutta jotka nyt kyselivät, voiko Tiililä pelastua, kun on jättänyt kirkkolaitoksen. Tosiasiassa kirkko tuntui yhä huolehtivan vain ulkonaisesta menestyksestä ja jättävän pelastukseen liittyvät asiat lahkojen huoleksi (631).**

Missä kirkosta eronnut voi käydä ehtoollisella?

Tiililä joutui kirkosta erottuaan pohtimaan, missä hän voi nauttia ehtoollista ja kokea seurakuntayhteyttä. Kun hän kertoi eronsa syistä opiskelijoille, he kysyivät, kuinka professori nyt hoitaa hengellistä elämäänsä, kun hän on seurakuntayhteyden ulkopuolella. Tiililä vastasi, että todellinen seurakunta uusitamentillisessä merkityksessä ei ole sidottu ulkonaisiin tapoihin. Hän sanoi voivansa osallistua ehtoolliselle muualla, jos se tulee mahdolliseksi luterilaisessa kirkossa. Rukoilevaissaarnaaja Väinö Aerilalle Tiililä kirjoitti, että kirkosta ero ei vaikeuttanut hänen mahdollisuuksiaan puhua ja opettaa. Hän kirjoitti, että saattoi edelleen myös **käydä ehtoollisella esim. Helsingin saksalaisessa ja ruotsalaisessa kirkossa**. Kauniaiisiin muutettuaan Tiililät kävivät joskus sekä seurakunnan että Raamattuopiston jumalanpalveluksissa. Tiililä kirjoitti syksyllä 1966 Väinö Aerilalle, että **hän kävi mielellään Raamattuopistossa ja joskus puhuikin siellä (632).**

Uuden kirkon perustaminen ei olisi väärin

Periaatteellisesti Tiililä pohti (ehtoollis-) asiaa Teologia ja kirkko - lehdessä talvella 1963.

"Jos nyt uuden kerran kävisi niin, että joku laitoskirkosta eronnut perustaisi oman ecclesia nostra - seurakuntansa (sana on isä Lutheruksen!), missä yritettäisiin saarnata evankeliumia puhtaasti ja jakaa sakramenteja evankeliumin mukaisesti, niin millä periaatteellisella perusteella tekoa voitaisiin pitää vääränä" (632).

Eron vaikutukset vähäiset

Arviot Tiililän eron seurauksista vaihtelivat suuresti. Monet olivat valmiit sanomaan, että ero heikensi Tiililän mahdollisuuksia vaikuttaa kirkossa tahtomiensa tavoitteiden toteutumiseksi. On esitetty, että Tiililä sai erollaan vain aikaan maallistumisen vahvistumista, koska hän korosti, ettei uskoon tarvita uskonyhteisöä ja sakramenteja. Sen tavoitteen Tiililä kuitenkin erollaan saavutti, että **hänen protestinsa huomattiin eikä se unohtunut niin nopeasti kuin pelkkä sanallinen vastalause**. Toisaalta kirkosta eroaminen oli niin hätkähdyttävä tapahtuma, että Tiililän

varsinainen elämäntyö tutkijana, kirjoittajana, opettajana ja julistajana jäi osaksi tämän radikaalin ratkaisun varjoon. Yksi kirkosta eroamisen seuraus oli lisäksi se, että **kirkkokritiikki viidennessä herätysliikkeessä voimistui.**

Tiililä itse pettyi eronsa seurauksiin. Hän mainitsi asiasta kirjeessään Väinö Aerilalle sekä maaliskuussa 1962 että uudelleen syyskuussa 1964. "Rakastan kirkkoa ja olen protestoinut voidakseni herättää sen johtoa näkemään, mihin ollaan menossa, mutta **en näe paljonkaan tulosta.**" Samaan tapaan Tiililä ilmaisi asian myös joissakin kirjoituksissaan (636).

Asia professoria suurempi

"En osaa sanoa, missä määrin jyrkkyyteeni vaikuttavat asian kannalta sopimattomat tekijät, luontainen itsepäisyyteni, ehkäpä kunnianarkuutenikin, mutta vakuutan vielä kerran, etten lähtenyt taisteluun persoonallisin tavoittein ja **pidän jatkuvasti omaa asemaani suuren asian rinnalla täysin pikkujuttuna**" (637).

Tukea ja ymmärtämystä

Joiltakin tahoilta Tiililä sai osakseen tukea ja ymmärtämystä. Edellä on todettu, että välittömissä reaktioissa **sympatiaa tuli eniten viidennen herätysliikkeen taholta.** Urho Muroma kirjoitti Herää Valvomaan -lehdessä talvella 1963 vetoamuksen: Tukekaa yksinäistä taistelijaa! Hän kehotti ihmisiä tilaamaan Teologia ja kirkko - lehden ja jatkoi, että Tiililä "kaipaa kaikkien oikein ajattelevien kristittyjen rohkaisua ja tukea ja ennen kaikkea esirukousta". Nurmijärven kirkkoherra **Kosti Kankainen** kirjoitti samassa lehdessä keväällä 1963, **ettei Tiililän "oloissamme ainutlaatuinen uhriteko näytä ainakaan tähän mennessä aikaansaaneen syvempää havahtumista edes maamme papistonkaan keskuudessa".**

Eino J. Honkanen totesi talvella 1966, ettei pitänyt paikkaansa monien esittämä väite, että Tiililä menetti kirkosta erotessaan mahdollisuuden toimia kirkon omanatuntona. Honkanen arvioi, että Tiililällä nyt saattoi olla jopa aikaisempaa enemmän kuulijoita sekä kirkossa että sen ulkopuolella. **"Missä halutaan vilpittömästi etsiä totuutta ja iäisyyden valoa, siellä ollaan valmiita kuuntelemaan Tiililää",** hän totesi. **Tiililän kohtaaman arvostelun Honkanen tulkitsi profeettaan kohdistuvaksi vastustukseksi** (641).

Väinö Hotti